

УДК [811+821].161'371'373.4:159.923.2/942

DOI <https://doi.org/10.24195/2616-5317-2025-41.6>

ФУНКЦІОНАЛЬНО-СЕМАНТИЧНИЙ СИНКРЕТИЗМ ЕМОЦІЙНИХ МАРКЕРІВ ТІЛЕСНОСТІ В ХУДОЖНЬОМУ МОВЛЕННІ

Галина Є. Фатех

аспірантка Інституту іноземних мов
Хунаньського педагогічного університету
Чанша, Китай

E-mail: galongalon2605@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0001-4501-0099>

АНОТАЦІЯ

Метою цієї статті є визначення функціонально-семантичного синкретизму маркерів емоційного стану, які виконують функцію подвійного маркування певної емоції та тілесної поведінки, яка цю емоцію супроводжує. Об'єктом вивчення слугують вислови в художніх текстах, які описують емоційний стан персонажів. Предмет дослідження – механізми прямого і непрямого маркування емоційно-тілесних ознак людини, які представлено у художніх творах як вияви внутрішніх переживань персонажів. Основними методами наукового дослідження обрано універсальні методи аналізу й синтезу, класифікації, типологічний і кількісний методи. Застосовано також спеціальні методи когнітивного, лінгвокультурного, соціально-історичного, компаративного аналізу, описовий метод у філології. Результатом проведеної розвідки є визначення трьох способів маркування емоційно-тілесних ознак художнього персонажа і типів синкретичних маркерів, за допомогою яких ці способи маркування реалізують автори. У висновках вони зафіксовані як мовні вислови із суміщеним вираженням емоційного стану персонажа та поведінкою його тіла: 1) з емотивами без соматизмів; 2) із соматизмами без емотивів; 3) з емотивами і соматизмами. Найчастішим способом у художніх творах є пряме маркування емоцій при непрямому маркуванню поведінки тіла.

Ключові слова: тілесність, синкретичний, емоція, емоційно-тілесна ознака, картина світу, персонаж, прямий маркер, непрямий маркер, художній текст, автор, читач.

Вступ. Із кожним роком домінування антропоцентричної наукової парадигми у сучасному гуманітарному просторі примножується розуміння людської тілесності як одного з провідних феноменів усіх життєвих процесів людини: її особистого життя, мови, культури, літератури, наукової діяльності тощо. Донедавна тілесність людини вивчалася, здебільшого, у прикладному аспекті психологією, антропологією, біологією, соціологією, деякими іншими науками. Проте мало уваги приділялося ролі тілесної поведінки персонажів у художній літературі. Художня ж література відображає все розмаїття та багатство тілесної культури людини, яку підмічає і виводить на сторінках своїх творів автор: визнаний авторитетний письменник-класик, слабовісний початківець, який ще тільки шукає свій авторський ідіостиль, а також невідомий автор усного народного твору. Дослідження тілесної поведінки персонажів художнього твору як засобів художньої виразності стає корисним для розуміння специфіки багатьох видів суспільних відносин — сімейних, службових, професійних, корпоративних, міжгрупових тощо — та сприятиме розширенню фундаментальних досліджень феномена тілесності та його вербальних, паравербальних і невербальних виявів у літературознавстві та суміжних із ним мистецтвознавстві, фольклористиці, етнографії, психології, когнітивній лінгвістиці, комунікативістиці. Цим пояснюємо **актуальність** і теоретичну значимість обраної проблематики. Її практична цінність полягає у можливості подальшого використання результатів дослідження у комунікативних технологіях різного спрямування, у виховній роботі, у психологічних тренінгах, у практиці нейролінгвістичного програмування й інших соціальних практиках. Навіть прикладна лінгвістика, розглядаючи тілесну поведінку як один із механізмів комунікації, ставить перед собою завдання інвентаризації мовних і мовленнєвих засобів, притаманних певній тілесній поведінці, та її кодифікації у словниках та інших жанрах довідкової літератури.

Історія проблеми і наші оцінки деяких її положень. Поняття «синкретизм» було прийняте літературознавством на противагу абстрактно-теоретичним рішенням проблеми

походження поетичних родів (лірики, епосу і драми) у їх нібито послідовному виникненні. У широкому розумінні «синкретизм» — це нерозчленованість різних видів культурної творчості, властива раннім стадіям його розвитку. Найчастіше цей термін застосовують у мистецтвознавстві для пояснення фактів історичного розвитку музики, танцю, драми та поезії. За визначенням автора теорії первісного синкретизму О. М. Веселовського, синкретизм являє поєднання ритмованих, орхестичних рухів із піснею-музикою та елементами слова. Ми ж використовуємо поняття *синкретизму* стосовно прямих і непрямих емоційно-тілесних маркерів, розглядаючи його як **функціонально-семантичну суміжність мовних висловів із емотивами без соматизмів, із соматизмами без емотивів або з емотивами і соматизмами у вираженні певної емоції та її тілесних корелятивів**. Синкретизм емоційно-тілесних маркерів важливо бачити та розуміти, оскільки за допомогою художнього прийому маркування емоцій читач може досконаліше зрозуміти художній текст, переживання виведених у ньому персонажів. По суті, читач розвиває навички читання «між рядків», які безпосередньо впливають на формування його художнього мислення завдяки віртуальному баченню внутрішньої картини світу персонажа через його емоційно-тілесну поведінку.

У вітчизняній філології з вивченням феномена тілесності пов'язані ймена Д. М. Овсянико-Куликовського, О. О. Потебні, В. Фашенка, М. Кодака, Н. Астрахан, М. Миколайчик, Л. Новиченка, Л. Каневської, О. Січкара і деяких інших дослідників психологізму (Каневська 2004; Мусій 2019; Фашенко 1981; Vakhtin 1984 та ін.). Сучасний інтерес до вивчення феномена тілесності філологи пов'язують із розвитком психолінгвістики, комунікативної та когнітивної лінгвістики, зі зростанням інтересу до ролі, форм невербальної та паравербальної комунікативної діяльності, а також із глобалізацією суспільства. Наприкінці ХХ ст. у європейських і американській наукових школах усе частіше було чути тезу про першопричину фізичного стану людського тіла у всіх соціальних процесах. Так, у 1991 р. вийшла друком колективна наукова праця «The Body :

Social Process and Cultural Theory» («Тіло : соціальний процес і теорія культури») за редакцією М. Фітерстоуна (М. Featherstone), М. Хепворта (М. Hephworth) і Б. Тернера (B. S. Turner), де обговорювалося питання необхідності практичного вивчення ролі тілесності у психосоціокультурних процесах (Featherstone, Hephworth, Turner 1991). Спираючись на «тілесний канон», запропонований М. М. Бахтіним ще у середині 1960-х років (Bakhtin 1984), у сучасній теорії літературознавства думку про невід'ємність феномена тілесності від характеристики вигаданих автором художніх персонажів активно досліджують Т. Крпич (Krpіč 2009), В. Мусій (Мусій 2019), Д. Фэй (Fei 2020).

Доцільною у зв'язку із вивченням емоційної поведінки людини є згадка про праці Анни Вежицької, яка досліджувала лінгвістичну природу емоцій: емоційну семантику слова, емоційну прагматику, емоційні концепти, проблему їх інвентаризації та перекладу в різних мовах. А. Вежицька торкалася досі не вирішеної лінгвістами проблеми співвідношення мови та мислення, універсального та культурно специфічного, раціонального й емоційного у мовній репрезентації світу (Wierzbicka 1986; 1988).

Оскільки в студії досліджено, крім прямих, непрямі маркери, якими бувають не лише вербальні, а й паравербальні та невербальні свідчення емоційного стану людини та поведінки її тіла, ми приділили увагу вивченню питань співвідношення цих трьох типів маркерів щодо синкретичного вираження емоцій, у тому числі в гендерному аспекті, спираючись на результати досліджень Л. Солошук, Х. Трач, А. Теняєвої, С. Степанової, Т. Сукаленко, Е. Холла, Т. Крпича, деяких інших (Солошук, Трач 2024; Солошук, Теняєва 2022; Степанова 2023а; Степанова 2023б; Сукаленко 2021; Hall 1968; 1969). Так, Едвард Холл, американський антрополог, який розпочав наукові студії з проксемики, описав проксемічну поведінку людей різних культур у певному колі особистого простору. Вчений стверджував, що тілесна поведінка людини регулюється особистим простором і дистанцією між комунікантами під час спілкування. Він визначив основні зони міжособистісного простору,

які різняться за рівнем фізичної й емоційної близькості, та дослідив, як ці зони впливають на міжкультурну комунікацію (Hall 1968; Hall 1969). Про надзвичайне значення літератури у дослідженні феномена тілесності для соціальної психології вдало висловився словенський соціолог Томаж Крпич: «Тіло — це простір, де суспільство літературно відбиває свої структурні властивості на поверхні та всередині свідомості індивідів. Це засіб, за допомогою якого людина емоційно та когнітивно позиціонує себе в суспільстві» (Крпич 2009: 187).

Формулювання завдань. З огляду на сказане ми вважаємо системне дослідження проблеми феномена тілесності у літературознавстві та лінгвістиці об'єктивною потребою. У цій статті ми досліджуємо роль тілесної поведінки художніх персонажів, спираючись на розроблену нами на основі дихотомії праксіологічних категорій безпосереднього (прямого) та опосередкованого (непрямого) типологію маркерів феномена тілесності: вербальних, паравербальних і невербальних. **Метою** дослідження є визначення синкретизму маркерів емоційного стану, які виконують подвійне функціонально-семантичне завдання, будучи також маркерами поведінки тіла персонажів художнього тексту. **Об'єктом** вивчення слугують прямі та непрямі соматичні вислови в художніх текстах, що описуються автором через емоційні стани персонажів. **Предмет** дослідження — механізми вираження емоційними маркерами тілесних ознак, а маркерами поведінки тіла — емоційного стану персонажа на підставі зовнішніх виявів внутрішніх переживань художнього персонажа. Основними **методами** наукового дослідження обрано універсальні *методи аналізу та синтезу, класифікації, типологічний і кількісний методи*. Застосовано також спеціальні методи когнітивного, лінгвокультурного, соціально-історичного, компаративного аналізу, описовий метод у філології. Основний науковий підхід — антропоцентричний з елементами системно-структурної та порівняльно-історичної наукових парадигм, що засвідчує комплексний характер дослідженого нами феномена тілесності як засобу художньої виразності. **Матеріалом дослідження** слугують тексти повістей

Ольги Кобилянської «Людина» (1891), «З юних літ Марії» й оповідання Володимира Винниченка «Контрасти» (1904).

Виклад основного матеріалу. У наших попередніх працях ми визначали, що в основу типології засобів тілесної поведінки персонажа покладено праксіологічну дихотомію «пряме (безпосереднє) / непряме (опосередковане)». Засобами прямого вираження феномена тілесності у художньому мовленні слугують вислови із соматизмами. Це переважно маркери кінесичної (жестової, мімічної, окулісичної, такесичної) поведінки тіла, його фізіогномічного опису та проксемічного стану. Засобами **прямого** вираження емоцій найчастіше слугують вислови з емотивами. Засоби ж **непрямого** вираження емоцій — соматичні вислови, що вказують на поведінку тіла, яка традиційно відбувається під впливом певних емоцій. У цілому, вислови, які містять емоційно-тілесні маркери, називають факти, явища, дії, ознаки, що складають поведінкову практику людини, передбачаючи певний зовнішній і внутрішній стан тіла і/або його складників. Непряме вираження емоцій може відбуватися суміжно із прямим маркуванням ментальних дій людини, її сенсмічного простору (вживання ольфактем і гастем), соціального статусу, паравербальної дії, артефактного простору тощо (Фатех 2025а; Фатех 2025б). Крім того, непрямі маркери феномена тілесності позначають явища, дії, факти, традиційно або рефлекторно зумовлені певною тілесною поведінкою персонажа. Оскільки непрямі соматичні вислови як маркери тілесної поведінки не містять конкретних соматизмів, у більшості ситуацій їх уживання когнітивно усвідомлюється синкретизм у позначенні феномена тілесності з різною варіативністю суміщення виражених відносин.

У художньому тексті одним із найважливіших інструментів оживлення персонажа і надання йому індивідуальних рис є виявлення та подання автором емоцій персонажів. Одну з провідних ролей у цьому відіграють маркери емоційної поведінки тіла (емоційно-тілесні маркери). Зазвичай емоційний стан людини вербалізують словами і/або словосполученнями, які вказують на такий стан. Фізіологічно і/або традиційно певну емоцію супроводжує певна тілесна поведінка

або варіанти тілесної поведінки. Покажемо це на деяких прикладах зі складеної нами картотеки.

1) ... Глиkerії щось до болю, до муки душить серце; дихати важко *од жалю, і хочеться скажено, голосно ридати* (Винниченко, «Контрасти»). Емоція жалю (маркери *дихати важко од жалю і хочеться скажено, голосно ридати*) виникає у Глиkerії від побаченої нею поведінки голодних заробітчан, які накиннулися на даровану їм їжу. Зазначені маркери — це непрямі соматичні вислови, оскільки не містять соматизмів, лише передбачають фізичний стан тіла, який буває реакцією на емоції (дихальні органи людини — *ніс, рот, ковтка, гортань, трахея, легені*; голосно ридать за участі *очей, щік*, перелічених вище органів дихання). Однак у реченні є і прямий кінесичний емоційний маркер із соматизмом: *душити серце*. Автор описує наявність у героїні емоції жалю і водночас її фізичний стан: ускладнене дихання. Однак читач має право припустити, що такий стан супроводжує звичайна в цій ситуації міміка і жести: рухливість носа, стогін, посмикування руками, хапання руками за груди тощо. Непрямий емоційний маркер жалю поєднано із прямим кінесичним маркером поведінки тіла.

У прикладі (1) виділено також емоційно-ментальний маркер *хочеться скажено* й емоційно-паравербальний маркер *голосно ридати*. Останній із зазначених маркерів поєднує вираження емоції страху або нездатності через стан пригніченості та шоку висловити свої справжні емоції. Отже, Глиkerії ридати лише хочеться, але вона стримує ридання. Життєвий досвід читача допомагає змоделювати стан її тілесних органів.

2) *Якесь незнане доти, упряме, дике чувство обгорнуло її — одне лише чувство. Вона ненавидить. Ненавидить з цілої глибини своєї душі! Вбивала б, проклинала б, затоптувала б, як ту гадюку... Чи — його? — Адже вона винувата!! Сама, саміська вона... І чим вона оправдається? Що вона людина?..* (Кобилянська, «Людина»). Емоція ненависті є однією з найсильніших емоцій людини, яка в пориві люті може затуманити свідомість і призвести до невиправних наслідків. Автор не надає повідомляє про подальші події після запланованого

небажаного Оленою весілля, але очевидно, що стан героїні підкріплено емоційним маркером ненависті. Досвідчені читачі уявляють стан і поведінку її тіла: сльози на очах, надмірна слабкість або, як варіант, навпаки, бажання швидко кудись бігти від особистого горя. Автор же залишає прихованим те, що читач вправі домислити, виходячи з власного уявлення про стан тіла під час емоції ненависті, глибоко поглинаючи художній текст і втручаючись у внутрішню картину світу героїні.

3) – *Ні. В присяги не вірю. Ти се знаєш. Вірю лише в силу любові. А ти ж мене любиш... ти!* – **сказав він з утіхою, з тремещущим щастям у голосі.** – *Скажи! Я хотів би ще раз се почути!* (Кобилянська, «Людина»). Паравербальна поведінка Стефана розкриває його справжню емоцію стосовно кохання Олени до нього. **Сказати з утіхою, тремтяче щастя у голосі** – синкретичні паравербально-емоційні маркери, що вказують на емоції втіхи, блаженства, ошадливості, трепету, щастя й радості у спробі знов і знов почути слова кохання з вуст коханої. Автор висвітлює складну позитивну емоцію через паравербаліку героя, проте залишає право читачеві самому домислити стан його тіла, надаючи можливість самотійно відчувати тілом описану емоцію.

4) *Стефане, – почулось трохи згодом докірливо, – думаю, що ти повинен мати нині для мене інші слова, а не себе і мене мучити сумнівами* (Кобилянська, «Людина»). Тут емоційний стан героїні передано за допомогою паравербального маркера, який вказує на докору в голосі. Отже, є емоція і повинні бути певна поза тіла і міміка, які супроводжують вираження докори. Олена Ляуфлер, мовлення якої стосується наведений приклад, вважала себе досить незалежною дівчиною того часу й вірила, що зможе протистояти тиску патріархального суспільства та його жорстоких правил щодо права жінки самостійно вибирати собі чоловіка та ролі жінки в сім'ї та суспільстві. Думка Стефана про те, що обставини можуть вплинути на вибір чоловіка не на його користь, засмутила її. Це вилилося в емоції невдоволення й агресії. А з нашого досвіду, такий емоційний стан жінки зазвичай виражають жестами рук (руки на поясі /

розмахування руками / активна жестикуляція в різні боки), мімікою обличчя (стискання рота / підняття губ тощо). Можна говорити, що в цьому прикладі паравербальний маркер синкретичний із непрямим емоційним маркером.

5) *Марію обняло морозячою штивністю, в грудях забилося серце, і дикий переляк і сором обняли її. Але не лиш те, – а й радість. Та сама шалена радість, що тоді при читанні його малого, фіолетовим атраментом писаного письма* (Кобилянська, «З юних літ Марії»). Марія була закохана в юнака на ім'я Карло вже близько року, але ніколи не говорила з ним – лише дивилася на нього нишком. І коли у передчутті першої зустрічі вона його побачила, емоції переповнили її. Її *обняло морозячою штивністю*, тобто зовні награною холодністю та байдужістю, така поведінка часто несвідомо змінює нашу фізіологію: губи стуляються, погляд зосереджується і стає недружнім. Потім *дикий переляк і сором обійняли її* – емоції, відчуття яких має на увазі почервоніння шкіри обличчя, прискорене серцебиття (що, до речі, автор зазначає прямим маркером *в грудях забилося серце*), міміка переляканого обличчя і, нарешті, *шалена радість*, яка могла би супроводжуватися посмішкою на обличчі та сміхом. Усі ці різнопланові емоції Марія переживає в синкретичному поєднанні, передчуваючи зустріч із тим, у кого закохана. Як ми читаємо далі, сильні мікшовані емоції не дають дівчині проконтролювати себе, і вона тікає.

б) *Коли (Марія) звернулась до товаришки, її негарне личко було поважне і строге. Уста лежали замкнені, але за залізними дверми товклося серце* (Кобилянська, «З юних літ Марії»). Автор характеризує індивідуальні риси характеру Марії через її емоції співчуття й жалю до чужої біди. Незважаючи на те, що біда не зовсім своя, Марія могла б і не замислюватися про стан матері її коханого Карла, але вона це робить. Не вперше автор вказує на зімкнутість вуст у період емоційного збудження. У наведеному уривку непрямому емоційному маркеру тілесної поведінки (тілесності) передують кілька прямих маркерів: фізіогномічний (*негарне личко*), синкретичні мімічно-емоційні (*личко поважне і строге, уста замкнені*), синкретичний кінесично-емоційний

(*товклося серце*). Автор цим готує читача до його уявлення про те, який зовні можуть проявлятися у Марії емоції жалю і співчуття горю.

7) ... «Царівна»..., сказавши це розніжненим, розбещеним голосом, *опустила, мов в розпуці, голову на його груди*, мов для охорони перед якимсь страшним видом... (Кобилянська, «3 юних літ Марії»). У цьому вислові синкретизовано пряме маркування емоції та поведінки тіла. Подібних емоційно-тілесних маркерів ми зустріли небагато, здебільшого, у випадках поєднання феномена тілесності як художньо-виразного засобу з іншими художньо-виразними засобами. У наведеному прикладі – з порівняльним зворотом.

Обговорення результатів. На сторінках статті ми змогли показати лише малу частку виявів синкретизму емоційно-тілесних маркерів. Для повного викладу всіх типів синкретичного маркування емоційного стану людини потрібне більш об'ємне дослідження. Проте навіть такий обсяг досліджень виявив певні закономірності, визначення яких у цій статті відбувається вперше у філологічних студіях. Наше дослідження емоційно-тілесних маркерів свідчить про те, що вони, по-перше, бувають прямими маркерами вираження емоцій, бо прямо називають певну емоцію. Таких випадків у проаналізованих нами творах виявлено більше двох третин (69 %, 92 висл.) серед маркерів тілесної поведінки персонажів, визначених нами як емоційні (усього 133 висл.). У половини з них функціонально-семантичний синкретизм виявляється як емоційно-паравербальний. По-друге, емоційне маркування тілесності може синкретизуватися у функційно-семантичному сенсі із прямим її маркуванням: фізіогномічним, мімічним, кінесичним, окулістичним, такесичним тощо. Майже кожний четвертий вислів із непрямым емоційним маркером ми відносимо до такої групи синкретичних маркерів (24 %, 32 висл.), бо вони містять певний соматизм, стан якого опосередковано свідчить про емоційний стан персонажа. По-третє, пряме маркування емоції зрідка суміщено з прямим маркуванням поведінки тіла (7 %, 9 висл.). Думаємо, що цей варіант емоційно-тілесного синкретичного маркування автори рідко обирають, бо

вважають його найменш художнім, таким, який не дає можливості читачеві самотійно домислити емоційний стан або поведінку тіла персонажа.

Зіставлення цих трьох груп синкретичних маркерів потребує додаткового вивчення, однак уже зараз можна говорити про їхнє функціонування в художньому тексті для характеристики персонажів. Автори, використовуючи емоційно-тілесні маркери у характеристиці поведінки персонажів, здебільшого дають читачеві можливість домислити, виходячи з власного досвіду і картини світу, приховану таким маркером тілесну поведінку. Якщо автор використовує прямі маркери тілесності, функціонально синкретизовані з непрямими емоційними маркерами, він спирається на фізіологічні чинники, які впливають на набуття тілом певного стану, і на життєвий досвід читача, який має уявити описане і «прожити» разом із героєм показану емоцію, проникнути у його внутрішній світ, зіставити його зі своїм. Тим самим автор робить читача пасивним співучасником дійства, виховуючи у нього навички поводження в аналогічних життєвих ситуаціях, змушуючи ставити себе на місце героя, коригувати власні погляди на описану ситуацію, збагачувати власний досвід, по суті, когнітивним тренінгом. Синкретизм виявляють такі маркери поведінки тіла: емоційно-паравербальні (артикуляційні, просодичні та інші фонетичні особливості звучання голосу), емоційно-фізіогномічні маркери (вигляд тіла або його складників, статура і зміни у статурі, колір шкіри та його зміни), емоційно-окулістичні маркери (рухи очима, підморгування, зміни у формі очей, повне закриття очей тощо), емоційно-мімічні маркери (посмішка, надування щік, стискання губ, відкривання рота тощо), емоційно-жестові маркери (розмахування руками, качання голови, витягування того чи іншого пальця тощо), емоційно-артефактні маркери (застосування певних предметів, одягу, головних уборів тощо для вираження емоцій), емоційно-сенсемічні маркери (застосування гасем і ольфактем у вираженні емоцій ностальгії, щастя, біди, задоволеності, тощо), емоційно-проксемічні, емоційно-соціальні та деякі інші синкретичні маркери.

Висновки. Наше дослідження **синкретизму** прямих і непрямих емоційно-тілесних маркерів як засобів художнього вираження емоцій персонажа за допомогою його тілесної поведінки дає підстави розглянути цей феномен як **функціонально-семантичну суміжність мовних висловів з емотивами без соматизмів, із соматизмами без емотивів або з емотивами і соматизмами у вираженні певної емоції та її тілесних корелятивів**. Найбільший інтерес становлять два перших способи маркування, де один із суміжних маркерів є непрямим. Першим способом є пряме маркування емоцій, яке водночас є непрямим маркером поведінки тіла (тілесності). Стосовно феномена тілесності такі конструкції можна вважати непрямими соматичними висловами, бо в них на певну поведінку тіла вказують не соматизми, а емотиви. Поведінку тіла домислює читач на підставі свого життєвого досвіду і знань про фізіологію людини. Другим способом є пряме маркування поведінки тіла персонажа (фізіогномічне, жестове, мімічне, окулісичне, такесичне, артефактне тощо), яка є наслідком певного емоційного стану. Прямий маркер, яким є соматичний вислів, є водночас непрямим емоційним маркером тілесної поведінки. Читач домислює емоційний стан персонажа, який є причиною певного тілесного стану. У творах О. Кобилянської та В. Винниченка більш поширеним виявився перший спосіб.

Перспективи дослідження заявленої проблематики вбачаємо у поглибленні вивчення механізмів художнього відображення емоційного стану персонажа у його тілесній поведінці на матеріалі, представленому більшим авторським представництвом, більшою кількістю, жанровим і мовним різноманіттям художніх текстів.

ЛІТЕРАТУРА

Винниченко В. К. Контрасти. *Укрліб* : сайт. URL : <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=2932/>

Каневська Л. В. Психологізм романів Івана Франка середини 80-х – 90-х років : Автореф. дис. ... канд. філол. н. Київ : Ін-т літератури ім. Т. Г. Шевченка НАНУ, 2004. 20 с.

Кобилянська О. Ю. Людина. *Укрліб* : сайт. URL : <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=1029/>

Кобилянська О. Ю. 3 юних літ Марії. *Укрліб* : сайт. URL : <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=2461/>

Кодак М. П. Психологізм соціальної прози. Київ : Наукова думка, 1980. 162 с.

Мусій В. Б. Тілесність як ключ до прочитання роману Сильві Жермен «Погляд Медузи» («L'Enfant Mïduse»). *Вісник Одеського національного університету. Філологія*. 2019. Т. 24. Вип. 2(20). С. 48–61.

Солошук Л. В., Трач Х. В. Вплив культурних стереотипів на функціонування вербальних та невербальних компонентів комунікації у міжкультурному родинному дискурсі. *Лінгвістичні дослідження*. Харків : ХДПІ, 2024. № 61. С. 193–207.

Солошук Л., Теняєва А. Вербальні і невербальні аспекти сучасного англомовного дискурсу закоханих. *Вісник ХНУ ім. В. Н. Каразіна*. Харків, 2022. № 96. С. 41–51.

Степанова С. Вербальні й невербальні маркери соціально-статусної характеристики персонажів у художніх текстах В. Винниченка і А. Чехова. *International independent scientific journal* (Kraków). 2023a. No. 54. С. 150–162.

Степанова С. Є. Соціальний статус у мовній картині світу художнього персонажа: Дис. ... докт. філос. : 035 Філологія / Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова. Одеса, 2023б. 228 с.

Сукаленко Т. Мовні одиниці у формуванні концепту «жінка» у сучасній українській лінгвокультурі. *Проблеми гуманітарних наук. Серія: Філологія*. 2021. Вип. 47. С. 199–205.

Теорія первісного синкретизму О. М. Веселовського як виявлення першоджерел всієї світової літератури. *StudFiles*. Київ : Київський ун-т ім. Б. Грінченка. URL : <https://studfile.net/preview/7158029/> [Дата доступу : 30.10.2025].

Фатех Г. Є. Фразеологізми із соматизмами в художній картині світу Антона Чехова : універсальне і специфічне. *Мова*. Одеса : Астропринт, 2025а. № 43. С. 76–83.

Фатех Г., Гао Ж. Пряме та непряме маркування феномену тілесності (на матеріалі творів Ольги Кобилянської). *Collection of Scientific Papers «ΙΟΓΟΣ»*. Cambridge (UK), 2025б. Р. 394–399.

Фашенко В. В. У глибинах людського буття. Етюди про психологізм літератури. Київ : Дніпро, 1981. 279 с.

Bakhtin M. M. *Rabelais and His World* / translated by Helene Iswolsky. Bloomington, IN : Indiana University Press, 1984. 484 p.

Featherstone M., Hepworth M., Turner B. S. (eds.). *The Body : Social Process and Cultural Theory*. London : Sage, 1991. 352 p.

Fei D. From 'the mind isolated with the body' to 'the mind being embodied' : Contemporary approaches to the philosophy of the body. *Cultures of Science*. 2020. Vol. 3, Issue 3. P. 206–219.

Hall E. Proxemics [and Comments and Replies]. *Current Anthropology*. Chicago : The University of Chicago Press, 1968. Vol. 9, No. 2/3. P. 83–108.

Hall E. T. *The Hidden Dimension : Man's Use of Space in Public and Private*. London : Bodley Head, 1969. 201 p.

Krpič T. Joint Reviews of Alan Petersen's 'The Body in Question : A SocioCultural Approach' and Chris Shilling's 'The Body in Culture, Technology and Society'. *Sociology*. 2009. Vol. 43, Issue 1. P. 186–188.

Wierzbicka A. Human Emotions : Universal or Culture-Specific? *American Anthropologist. New Series*. 1986. Vol. 88 (3 Sep.). P. 584–594.

Wierzbicka A. L'amour, la colere, la joie, l'ennui : La semantique des emotions dans une perspective transculturelle. *Langages*. 1988. P. 97–107.

FUNCTIONAL-SEMANTIC SYNCRETISM OF EMOTIONAL MARKERS OF CORPOREALITY IN ARTISTIC SPEECH

Halyna Ie. Fateh

PhD student of the Institute of Foreign Languages of Hunan Normal University,
Changsha, China

E-mail: galongalon2605@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0001-4501-0099>

SUMMARY

The aim of this scholarly article is to determine the functional-semantic syncretism of markers of emotional states, which perform the function of double marking—indicating both a specific emotion and the bodily behavior that accompanies this emotion. The object of study consists of expressions in literary texts that describe the emotional states of characters. The subject of the research is the mechanisms of direct and indirect marking of emotional-bodily features of a person, represented in literary works as manifestations of a character's inner experiences. The principal research methods chosen include universal methods of analysis and synthesis, classification, as well as typological and quantitative methods. Additionally, special methods of cognitive, linguocultural, socio-historical, and comparative analysis were applied, along with the descriptive method in philology.

The result of the conducted investigation is the identification of two ways of marking the emotional-bodily features of a literary character and the types of syncretic markers through which authors implement these marking strategies. The conclusions establish three types of syncretic emotional-bodily markers as means of artistic expression of a character's emotions through their bodily behavior, where we observe the functional-semantic fusion of linguistic expressions: with emotives without somatisms; with somatisms without emotives; with both emotives and somatisms. The most frequent method in literary works is direct marking of emotions combined with indirect marking of bodily behavior.

Key words: corporeality, syncretic, emotion, emotional-bodily feature, worldview, character, direct marker, indirect marker, literary text, author, reader.

REFERENCES

- Bakhtin M. M. (1984). *Rabelais and His World* / [Transl. by H. Iswolsky]. Bloomington, IN : Indiana University Press.
- Fashchenko V. V. (1981). U hlybynakh liudskoho buttia. Etiudy pro psykholohizm literary [In the Depths of Human Being. Studies on the Psychologism of Literature]. Kyiv : Dnipro [in Ukrainian].
- Fateh H. Ie. (2025). Frazеологізми із соматизмів у художній картині світу Антона Чехова: універсальне і специфічне [Phraseological units with somatisms in the Chekov's artistic picture of the world: universal and specific features]. *Mova : naukovyi chasopys z movoznavstva* [Language : Scientific journal of linguistics], No. 43, pp. 76–83 [in Ukrainian].
- Fateh H. Ie., Gao R. (2025). Priame ta nepriame merkeruvannya fenomenu tilesnosti (na materialі tvoriv Olhy Kobylіanskoi) [Direct and indirect marking of the phenomenon of bodilyness (based on the works of Olga Kobylіanska)]. *Collection of Scientific Papers «ΑΙΟΓΟΣ»*, (May 9, 2025; Cambridge, UK. 2025). Cambridge-Vinnitsia : P. C. Publishing House & Ukrlogos Group LLC, pp. 394–399 [in Ukrainian].
- Featherstone M., Hepworth M., Turner B. S. (eds.). (1991). *The Body : Social Process and Cultural Theory*. London : Sage.
- Fei D. (2020). From ‘the mind isolated with the body’ to ‘the mind being embodied’ : Contemporary approaches to the philosophy of the body. *Cultures of Science*. Vol. 3, Issue 3, pp. 206–219.
- Hall E. (1968). Proxemics [and Comments and Replies]. *Current Anthropology*. Chicago : The University of Chicago Press. Vol. 9, No. 2/3, pp. 83–108.
- Hall E. T. (1969). *The Hidden Dimension : Man's Use of Space in Public and Private*. London : Bodley Head.
- Kanevska L. (2004). Psykholohizm romaniv Ivana Franka seredyny 80-kh – 90-kh rokiv [Psychologism of Ivan Franko's novels of the middle of 80th – 90th]. Extended abstract of candidate's thesis. Kyiv : In-t literary im. T. H. Shevchenka NANU [in Ukrainian].
- Kobylіanska O. Liudyna [The Human]. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=1029/> [in Ukrainian].
- Kobylіanska O. Z yunykhit Marii [From Maria's Young Years]. URL : <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=2461/> [in Ukrainian].
- Kodak M. P. (1980). Psykholohizm sotsialnoi prozy [Psychologism of social prose]. Kyiv : Naukova Dumka [in Ukrainian].
- Krpič T. (2009). Joint Reviews of Alan Petersen's ‘The Body in Question : A SocioCultural Approach’ and Chris Shilling's ‘The Body in Culture, Technology and Society’. *Sociology*. Vol. 43, Issue 1, pp. 186–188.
- Musiy V. (2019). Tilesnist yak kliuch do prochyttannia romanu Sylvi Zhhermen «Pohliad Meduzy» («L'Enfant Mïduse») [Corporeality as a key to interpretation of Sylvie German's novel (“L'Enfant Mïduse”)]. *Visnyk Odeskoho natsionalnoho universytetu. Filolohiia* [Odesa National University Herald. Philology], Vol. 24, No. 2 (20), pp. 48–61 [in Ukrainian].
- Soloshchuk L., Tieniaieva A. (2022). Verbalni i neverbalni aspekty suchasnoho anhlomovnoho dyskursu zakokhanykh [Verbal and non-verbal aspects of the love strategy implementation in modern English discourse].

Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. N. Karazina [The journal of V. N. Karazin Kharkiv National University], No. 96, pp. 41–51 [in Ukrainian].

Soloshchuk L., Trach K (2024). Vplyv kulturnykh stereotypiv na funktsionuvannia verbalnykh ta neverbalnykh komponentiv komunikatsii u mizhkulturnomu rodyynnomu dyskursi [The influence of cultural stereotypes on the functioning of verbal and non-verbal components of communication in intercultural family discourse]. *Linhvistychni doslidzhennia* [Linguistic research], No. 61, pp. 193–207 [in Ukrainian].

Stepanova S. Ie. (2023a). Verbalni i neverbalni markery sotsialno-statusnoi kharakterystyky personazhiv u khudozhnikh tekstakh V. Vynnychenka i A. Chekhova [Verbal and non-verbal markers of social status characteristics of characters in the literary texts of V. Vynnychenko and A. Chekhov]. *International independent scientific journal* (Krakyyw), No. 54, pp. 150–162 [in Ukrainian].

Stepanova S. Ie. (2023b). Sotsialnyi status u movnii kartyni svitu khudozhnioho personazha [Social status in the language picture of the world of a literary character] : Dys. ... dokt. filos., 035 Filolohiia, Odesa I. I. Mechnikov National Univ. [in Ukrainian].

Sukalenko T. (2021). Movni odynytsi u formuvanni kontseptu “zhinka” u suchasnyi ukrayinskiy lingvokulturi [Lingual Units in the Formation of the Concept “Women” in the Modern Ukrainian Lingual Culture]. *Problemy humanitarnykh nauk. Seria: Filologia* [Problems of Humanitarian Sciences. Series: Philology], Vol. 47, pp. 199–205.

Teoriia pervisnoho synkretyzmu O. M. Veselovskoho yak vyivlennia pershodzherel vsiiei svitovoi literatury [O. M. Veselovsky’s theory of primordial syncretism as the discovery of the primary sources of all world literature]. URL : <https://studfile.net/preview/7158029/page:19/> [in Ukrainian].

Vynnychenko V. K. Kontrasty [Contrasts]. URL : <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=2932/> [in Ukrainian].

Wierzbicka A. (1986). Human Emotions : Universal or Culture-Specific? *American Anthropologist. New Series*, Vol. 88 (3 Sep.), pp. 584–594.

Wierzbicka A. (1988). L’amour, la colere, la joie, l’ennui : La semantique des emotions dans une perspective transculturelle. *Langages*, pp. 97–107 [in French].

Стаття надійшла до редакції 21.11.2025

Стаття прийнята 08.12.2025

Опубліковано 29.12.2025

